

KOVÁCS MIHAI

Csete Lőrinc, László vajda és az erdélyi egyház kapcsolata egy kiadatlan oklevél tükrében*

Az erdélyi káptalannak a Batthyáneumban található magánlevéltára őrzi Bonifác pápának a pontifikátusa hatodik évében Lateránból keltezett oklevelét, melyben a váradi püspöknek elrendelte, hogy tartson vizsgálatot az erdélyi püspök és káptalan által kezdeményezett perben. A felperesek szerint László vajda megkárosította az erdélyi egyházmegyéhez tartozó hunyadi és hátszegi egyházakat. A vizsgálat során a váradi püspök egyházi büntetéssel sújthatta a nem együttműködő tanúkat, és ugyanezen módszerrel gondoskodhatott az ítélet végrehajtásáról. Tartózkodnia kellett azonban attól, hogy kiközösítéssel vagy interdiktummal sújtsa a vajda földjét.¹

Az itt összegzett oklevél keltezésével kapcsolatban két elmélet is létezik. A 18. század végén róla készült egyszerű másolat² szerint az oklevélen akkor még láthatóak voltak függőpecsét nyomai, illetve a keltezés feloldása 1300. április 1., azaz VIII. Bonifác pápaságának hatodik éve. Közel egy évszaddal később Beke Antal közölte az oklevél regesztáját. Az ő véleménye szerint azonban a dokumentum IX. Bonifác pápaságának idejéből, az Úr születésének 1395. évéből származik.³

A 20. században, a Batthyaneum állami kézbe kerülése után elkezdődött az erdélyi káptalan magánlevéltárának átrendezése, egy új katalógus készítése, amelynek célja a gyulafehérvári oklevelek időrendi sorrendben való elhelyezése és az ennek megfelelő leltár elkészítése volt. Az átrendezés megváltoztatta a dokumentumok lelőhelyét és ezzel együtt leltári számát; az új katalógus minden esetben átvette a Beke által javasolt keltezéseket, és semmilyen információt nem rögzített az oklevelek tartalmáról. Így az eredmény nem egyfajta

racionalizálás, hanem a kutatás nehezítése lett. Valószínű, hogy ezen átrendezés során került el oklevelünk másolata eredetije mellől.⁴ Így amikor az elmúlt század második felében Jakó Zsigmond elkezdte a teljes középkori erdélyi forrásanyag feldolgozását, már csak a másolatot fedezte fel, amit az *Erdélyi Okmánytár* I. kötetében 593. sz. alatt teljes egészében közölt, elfogadva a másolaton rögzített 1330. évi keltezését. Sem ő, sem más kutató nem ismerte fel, hogy a másolat alapjául szolgáló eredeti a lad. II, nr. 55 (DF 277429) jelzet alatt található, ahová a Beke által javasolt keltezés alapján került. Különben az eredeti és a másolat közötti eltérések lényegtelenek.⁵

Az oklevél két lehetséges keltezése között közel egy évszázados szakadék tátong. Ez a helyzet önmagában is a kérdés tisztázását kívánja meg. Ezenkívül Jakó Zsigmond közlése után megjelent Tudor Sălăgean több tanulmánya, amelyek erre az oklevélre hivatkozva eddigi ismereteinkkel ellentétesen mutatják be Kán nb. László erdélyi vajda és Monoszló nb. Péter püspök kapcsolatát: véleménye szerint ez az oklevél egyértelműen bizonyítja rivalizálásukat.⁶ Ha Beke Antal keltezése helyesnek bizonyul, és az oklevelünk által rögzített események a 14. század legvégén történtek, akkor a püspök és vajda folytonos ellentétének elmélete minden alapját veszti. A helyes keltezés tehát ebben az esetben nem csak diplomati- kai szempontból érdekes, hanem új fénybe helyezheti Erdély középkori történetének egyik jelentős részletét.

Több szempontból kíséreltem meg ezen oklevél keltezését: megállapítottam László vajda kilétét, összehasonlítottam VIII. (1294–1303) és IX. (1389–1404) Bonifác okleveleinek formuláit, a keltezés helyéből vontam le következtetést, megpróbáltam az oklevélben szereplő kancelláriai alkalmazottakat azonosítani, illetve összehasonlítottam a két pápa által kiadott dokumentumok írásképét.

* Köszönet illeti Hegyi Gézá, az Erdélyi Múzeum Egyesület kutatóját, illetve Adinel Dincă-t, a Román Akadémia Erdélyi Kutatóintézetének munkatársát az oklevelek elemzésében és jelen tanulmány megszerkesztésében nyújtott segítségükért.

¹ Batthyaneum-könyvtár, Gyulafehérvár (Biblioteca documentară Batthyaneum, Alba Iulia, a továbbiakban: Batthyaneum), az Erdélyi Káptalan Magánlevéltára (a továbbiakban: erd. kápt. mlt.) II. lad. 55 sz. Fényképmásolata: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban: MNL OL), Diplomatiikai Fényképgyűjtemény (a továbbiakban DF) 277429.

² Batthyaneum, erd. kápt. mlt. I. lad. 1 sz. = DF 277177.

³ *Beke Antal: Az erdélyi káptalan levéltára Gyulafehérvártt* (A Gyulafehérvártt maradt iratok), *Történelmi Tár*, 15 (1892) 694. sz. Vö. még Zsigmondkori oklevéltár I. (Összeállította: Mályusz Elemér.) Bp., 1951. (Magyar Országos Levéltár Kiadványai II. Forráskiadványok I.), (a továbbiakban: ZsOkI) 3906. sz.

⁴ Vö. az 1. és 2. lábjegyzettel.

⁵ Erdélyi Okmánytár – Codex diplomaticus Transsylvaniae. Oklevelek, levelek és más írásos emlékek Erdély történetéhez. I–IV. k. (Szerk. Jakó Zsigmond–Hegyi Géza–W. Kovács András.) Bp., 1997–2014. (a továbbiakban: Jakó, CD Trans.) Az eltérések: *Ideo* helyett *ideoque*; *facias* helyett *faciendum*; [...] *dicti nobilis* helyett *Proviso ne in terram dicti nobilis*.

⁶ *Tudor Sălăgean: Transilvania în a doua jumătate a secolului al XIII-lea: afirmarea regimului congregațional.* (2. kiadás, Cluj-Napoca, 2007². 262; *Uő: Un voievod al Transilvaniei: Ladislau Kán, Cluj-Napoca, 2007. 71., 81–84., 125. skk.*

VIII. Bonifác pápaságának hatodik évében Kán nb. László (1294–1315) volt az erdélyi vajda,⁷ míg IX. Bonifác pápaságának ugyanezen időszakában a vajdai méltóságot Szécsényi Frank (1393–1395) töltötte be.⁸ Utóbbi esetben esetleg szóba jöhet id. Losonci László erdélyi vajda (1376–1385, 1386–1392), aki azonban 1392-ben elhunyt.⁹ Ezek alapján úgy tűnik, hogy a dokumentum kiadója VIII. Bonifác, azonban ezt még nem lehet ennyi alapján teljes bizonyossággal kijelenteni, hiszen ismerve a középkori perek hosszúságát, az is elképzelhető, hogy egy másik bírósági fórum előtt elkezdett eljárás már csak a vajda halála után jutott a pápai bíróság elé. Az oklevélformulák összehasonlítása sem vezet biztos eredményre, mivel annak ellenére, hogy időnként új formuláskönyvek kerültek be a pápai kancelláriába, ezek nem szüntették meg szükségszerűen a régiek használatát.¹⁰

A keltezés helye szintén VIII. Bonifácra utal, akinek több oklevele keletkezett a Lateránban,¹¹ míg az avignoni fogság utáni pápák többnyire a Vatikánból, „Szent Pétertől” (*apud Sanctum Petrum*) oklevelezték.¹² 1395. április 2-án, az általunk tárgyalt oklevél egyik lehetséges kiadási dátuma után mindössze egy nappal, IX. Bonifác Vatikánból ad ki egy oklevelet.¹³ Az 1300. április 1. körüli napokban viszont VIII. Bonifác több oklevelet bocsát ki a Lateránban.¹⁴

Az oklevél scriptorának kezdőbetűi N. G., aki esetleg azonosítható az 1290 és 1291 között angol és francia vonatkozású okleveleket rögzítő Nicolaus Bartolomei de Guarcino-val.¹⁵ A hátlapon szereplő N. de Civitate procuratort eddig nem sikerült azonosítanom.

Az íráskép is inkább a 13. század végi keltezés mellett szól. Az itt vizsgált dokumentum nem mutatja a IX. Bonifác korára jellemző Trecento II. írástípus sajátos vonásait: az *s* és *f* szárai nem hegyesek, az *a* nem mindig kurzív; ellenben fellelhetőek a VIII. Bonifác pápaságára jellemző kancelláriai minuszkula jegyei: az *s* és az *f* visszakunkorodó szárai, a kurzív és a két-szintes *a* váltakozása, a kurzív *d* hurokja sokkal nagyobb, mint egy évszázaddal később.¹⁶ A Walter Heinemeyer által

összegyűjtött Rajna-vidéki írásjelekkel való összehasonlítás is hasonló eredményre vezet: az oklevélünkben fellelhető *a* feltűnő hasonlóságot mutat a Heinemeyer szerint 1289-re és 1290-re datálható *a* betűkkel, a vizsgált pápai oklevélben látható szóvégi *m* Heinemeyer mintáiban 1282-ben fordul elő, az itt látható *s* visszaköszön Heinemeyer 1294. évi mintáiban.¹⁷ A kérdést azonban ennyi alapján korántsem lehet eldönteni. Közhelynek számít az, hogy a hiteles paleográfiai vizsgálat-hoz nagymennyiségű, statisztikai értékkel bíró adatokra van szükség. A pápai dokumentumokra vonatkozó ilyen széleskörű vizsgálat eddig nem állt rendelkezésemre. A bizonytalanságot tovább növeli az, hogy az írásjelek helyenként és iskolánként igen nagy eltéréseket mutatnak, ez a megállapítás fokozottan érvényes a középkori írásbeliség egyik centrumának számító Itáliára. Példának okáért megemlítem azt, hogy ugyancsak Heinemeyernél már 1294-ben előfordul az amúgy 14. század második felére jellemző hegyesszárú *f* és *s*, illetve az oklevélünkben látható *d* nem fordul elő a 13. század végén a Rajna-vidéki egyházi iratokban.

A fentiek alapján valószínűbbnek látszik a fent tárgyalt oklevél VIII. Bonifác korára való helyezése, a keltezés kérdését azonban ennyivel nem lehet megnyugtató módon lezárni. Ehhez jóval behatóbb paleográfiai vizsgálatra, vagy egy ehhez hasonló, minden kétséget kizáróan keltezhető oklevélre lenne szükség.

*

A pápai oklevelek összehasonlítása során rábukkantam egy másik dokumentumra, amely véglegesen eldönti a keltezés kérdését és némi fényt vet kiadásának előzményeire is. Ezt a második oklevelet ugyanazon a napon, ugyanazon a helyen, minden bizonnyal ugyanaz a Bonifác pápa adta ki, sőt scriptora is a fenti oklevélen szereplő N. G. A procuratort, Guido de Lipi (Ripe?)-t ez esetben sem sikerült azonosítanom. Címzettje ugyancsak a váradi püspök, szövege szóról szóra megegyezik az előző oklevéllel, mindössze annyi a különbség, hogy ezúttal a püspök és a káptalan Csetének mondott Lőrinc hátszegi ispánt vádolja a hátszegi tizedek és más javak bitorlásával.¹⁸ Itt Csete Lőrinc ispán említése lehetővé teszi a pontos keltezést.

Csete Lőrincet több oklevél említi az utolsó Árpádok idején és a 14. század első éveiben, azonban származása és azonosítása nem mentes a problémáktól. Kárácsenyi János szerint Lőrinc az Igmánd nemzetség Essegvári ágának legsikeresebb tagja volt: néhány évig betöltötte az erdélyi vajdai méltóságot és utódjának, László vajdának sógora volt. Ezen elmélet szerint apja Miklós, fiai pedig a Lőkösnek is mondott Lőrinc és Miklós.¹⁹ Engel Pál egy másik családi környezetbe és ebből kifolyólag más méltóságokba helyezi: szerinte a 13. század

⁷ Zsoldos Attila: Magyarország világi archontológiája 1000–1301. Bp., 2011. (História Könyvtár. Kronológiák, adattárak.) 40; Engel Pál: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. I-II. Bp., 1996. (História Könyvtár. Kronológiák, adattárak.) I. 11.

⁸ Engel P.: Archontológia i. m. I. 12.

⁹ Uo. II. 148.

¹⁰ Thomas Frenz: Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit. Stuttgart, 2000². 52.

¹¹ Pl. Budapest történetének okleveles emlékei. Monumenta diplomatica civitatis Budapest. (Csánky Dezső gyűjtését kiegészítette és sajtó alá rendezte Gárdonyi Albert.) Bp., 1936. I. 342, 343.

¹² Ld. Monumenta Vaticana Historiam Regni Hungariae Illustrantia. Vatikáni Magyar okirattár. Bp., 1888–1889 (a továbbiakban: Mon. Vat.) I. sorozat. 3. kötet, ill. I. sorozat 4. kötet, passim.

¹³ Mon. Vat. I/3, 295.

¹⁴ Georges Digard–Maurice Faucon–Antoine Thomas–Robert Fawtier: Les registres de Boniface VIII (1294–1303). Paris, 1884–1939, vol. IV, nr. 3495, 3496, 3502, 3554.

¹⁵ Jane E. Sawyers: Original Papal documents in England and France from the accession of Pope Innocent III to the death of Pope Benedict IX. Oxford, 1999. 519.

¹⁶ Ld. Paolo Cherubini–Alessandro Pratesi: Paleografia latina. Tavole. Città del Vaticano, 2004. 106; Giulio Bartelli: Acta pontificum. Fasciculus III. Vatican, 1965. 23. és 28. ábra; Adinel Dincă: Documente și scrisori ale epi-

scopilor Transilvaniei. In: Scris și societate în Transilvania secolilor XIII–XVII (Ed. Susana Andea.) Cluj-Napoca, 2003. 79–80.

¹⁷ Vö. Walter Heinemeyer: Studien zur Geschichte der gotischen Urkundenschrift. In: Archiv für Diplomatik. Schriftgeschichte, Siegel- und Wapenkunde 4 (1892) 53–115.

¹⁸ DF 277428. = Beke A.: i. m. 219. sz. (ugyancsak 1395. április 1-jére keltezi).

¹⁹ Karácsonyi János: A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig. Bp., 1900–1901. II. 239–242.

közepén működő, a Kán nemzetség illyédi ágából származó Lőrinc erdélyi vajda (1242–1252) fia volt, akit 1270 és 1291 között említenek oklevelek pohárnokmesterként (1272–1274, 1274), szörényi bánként (1279, 1291), illetve krassói és kevei ispánként (1272–1274, 1274, 1291). 1308-ban, Lőkös nevű egyetlen fia halála után az illyédi vár a királyra szállt.²⁰ Jakó Zsigmond és Kristó Gyula Engel Pálhoz hasonlóan Kán nemzetségnek gondolják Lőrincet.²¹ A Borsa Iván által szerkesztett *Regesta Arpadiana*-kötetek mutatói Aba nb. Nyéki Lőrincel azonosítják.²² Ezt az álláspontot fogadja el a román szakirodalom egy része.²³ Ezekon kívül oklevelünk főszereplőjét azonosítják még Bána nb. Cseszneki Lőrincel is.²⁴ A fentiek alapján világos, hogy az Árpád-kor utolsó évtizedeiben több Lőrinc nevű személy is töltött be országos méltóságot. Ezek elkülönítése a töredékesen fennmaradt okleveles anyag alapján igen nehéz feladatnak ígérkezik.²⁵

Az itt bemutatott forráson kívül Csete Lőrinc ilyen néven még öt oklevélben szerepel. Először egy 1282. évi királyi oklevél záradéka említi tárnokmesterként.²⁶ Ez a forrás azonban 14. század eleji hamisítvány, hiszen az – amúgy is szabálytalan – méltóságsor adatai sem az ez évi, sem máskori állapotokkal nem hozhatók összhangba.²⁷ Ugyanakkor az itt említett többi személy mindenikéről kimutatható, hogy valamikor betöltötte itt feltüntetett tisztségét, így esetleg Csete Lőrinc kapcsán is elfogadhatjuk, hogy az 1270-es évek végén vagy az 1280-as években egy ideig valóban IV. László tárnokmestere volt. Ez esetben a névazonosság alapján esetleg ő lehetett az 1279-ben, 1280–81-ben és 1285-ben előforduló tárnokmester.²⁸

A második, immár hiteles forrás szerint Csete Lőrinc 1291 augusztusában III. András király előtt tanúsította Divék nb. Ratold fia: Tamás szavahihetőségét. Azt, hogy ekkor az országos elit legfelsőbb köreihez tartozott, jól mutatja, hogy vele együtt tanúskodott Borsa nb. Loránd erdélyi vajda, ennek rokonai: István és Kopasz, és nem utolsósorban Aba nb. Amadé nádor.²⁹ Egybevág ezzel a harmadik, 1293. évi okle-

vél beszámolója arról, hogy Csete Lőrinc állt azon királyi hadsereg élén, amely 1291-ben felvette a harcot a Macsóban fosztogató tatárokkal, visszaverte őket, keresztény foglyakat pedig kiszabadította.³⁰ Hadvezérsége csakis valamilyen méltóság betöltésével együtt képzelhető el: leghamarabb egy drávántúli vagy temesközi vármegye, esetleg egy délvidéki bántóság élén állhatott. Ezért kézenfekvőnek tűnik azonosítása azzal a Lőrincel, aki 1291-ben szörényi bán, illetve krassói és kevei ispán volt.³¹ Az kérdéses, hogy ez a Lőrinc valóban Lőrinc vajda fia volt-e, mert ezt kifejezetten csak az 1279. évi szörényi bánról állítják forrásaink, azonban a névazonosság alapján joggal következtethetünk erre.

Csete Lőrinc és Lőrinc nevű fia 1300-ban elcserélték Zemplén megyei örökös jószágukat, *Kersent* Kaplyon nb. Terebesi Andornak Veszprém megyei birtokáért, a mára elnéptelenedett Horhiért.³² Végül Csete Lőrinc fia, Lőkös (aki az imént említett Lőrincel azonos³³) 1302-ben László (Vencel) király ellen harcolt, és Csák nb. Pósa fia: Ugrin, Csák nb. Márk fia: István és Péc nb. Apor társaságában részt vett Buda ostromában.³⁴ Egészen bizonyosan vele azonosítható az a Lőrinc fia, Lőkös magister, aki a fentiek és több más főpap és előkelő mellett jelen volt I. Károly király és Rudolf osztrák herceg 1304. évi szövetségekötésénél.³⁵

Apa és fia fent megismert nevei alapján nagy valószínűséggel idevonhatjuk még Kán nb. László vajda 1308. évi oklevelét, mely igazolja, hogy *Pucur* birtokot a vajda rokona, Lőrinc és ennek fia, Lőkös (mindketten már néhaiak) adományozták Szemlék magisternek.³⁶

A fentiek alapján Csete Lőrinc *fantomképének* elemei a következők: (1.) keresztneve Lőrinc; (2.) legkésőbb az 1270-es évek végén már érett országos méltóság viselésére és 1308 előtt hunyt el; (3.) az 1270-es évek végén vagy az 1280-as évek elején tárnokmester volt, III. András uralmának első éveiben

²⁰ Engel P.: Archontológia i. m. I. 331, II. 122.; Vö. *Zsoldos A*: i. m. 50, 60, 162, 166, 324.

²¹ Codex Diplomaticus Transsylvaniae. Erdélyi Okmánytár (Szerk. Jakó Zsigmond) Bp., 1997– (A Magyar Országos Levéltár Kiadványai II. Forráskiadványok 25.), (a továbbiakban: Jakó, CDTrans.) II. 34. és 41. sz.; ld. *Kristó Gyula*: I. Károly király főúri elitje (1301–1309). *Századok*, 133 (1999) 41–62.

²² *Regesta regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica*. Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke (szerk. Szentpétery Imre–Borsa Iván.) Bp., 1923–1962 (a továbbiakban: Reg. Arp.) II. kötet. 2–3 füzet. 483.

²³ *Sălăgean, T.*: Transilvania i. m. passim; *Viorel Achim*: Politică sud-estică a regatului ungar sub ultimii arpadieni, București, 2008. 246.

²⁴ http://hu.wikipedia.org/wiki/Cseszneki_L%C5%91rinc; (utolsó letöltés: 2015. november 11.)

²⁵ Ld. *Zsoldos Attila*: Miklós országbíró. In: *Honoris causa*. Tanulmányok Engel Pál tiszteletére (Szerk. Neumann Tibor–Rácz György.) Bp., 2009. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 40. – *Analecta Mediaevalis* III.) 519–549.

²⁶ 1282: Hazai Okmánytár. Codex diplomaticus patrius (Szerk. Nagy Imre–Páur Iván–Ráth Károly–Véghely Dezső.) Győr–Bp., 1865–1899. VIII. 222–223. = Reg. Arp. II/2–3. 3199. sz.

²⁷ *Karácsonyi János*: A hamis, hibás keltű és keltezetlen oklevelek jegyzéke 1400-ig. Bp., 1902. 24, 30. Vö. *Zsoldos A*: i. m. passim.

²⁸ *Zsoldos A*: i. m. 64., 324.

²⁹ 1291. (aug. 18. után): Reg. Arp. II/4. 3795. sz.

³⁰ 1293. nov. 10: Reg. Arp. II/4. 3951. sz. = Jakó, CD Trans. I. 522. sz.

³¹ Reg. Arp. II/4. 3822. sz.; Vö. *Zsoldos A*: i. m. 50., 162., 166.

³² 1300. febr. 18: HO VI. 455.

³³ A *Lőkös* név tulajdonképpen a *Lőrinc* becenevének, ill. magyar változatának tekinthető, hiszen számos esetben használják felváltva ugyanarra a személyre Vö. *Engel Pál*: Középkori magyar genealógia. CD-ROM. Bp., 2001. Baksa rokonsága, 3–4. tábla: Kendi; Cseklészi; Dobák rokonsága, 3. tábla: Balog; Gútkeled nem 1. Rakamazi ág, 4. és 6. tábla: Bátor; Gútkeled nem 4. Egyedmonostori ág, 2. tábla: Diószegi [Dobi]; Rikalf rokonsága, 3. tábla: Tarkövi; Tekes rokonsága, 2. tábla: Szini, Jolsvafői Tekes, Szalonnai.

³⁴ 1302. szept. 26: DL 86892. = Anjou-kori Oklevéltár. (Szerk. Almási Tibor–Blazovich László–Gézi Lajos–Halász Éva–Kőfalvi Tamás–Kristó Gyula–Makk Ferenc–Piti Ferenc–Rábai Krisztina–Sebők Ferenc–Teiszler Éva–Tóth Ildikó Éva.) I–XXXVIII. Bp.–Szeged, 1990–2016. (a továbbiakban: AOKI.) I. 287. sz. A társak azonosításához ld.: *Engel*: Genealógia i. m. Csák nem 6. Trencsényi ág, 1. tábla; Csák nem 8. Újlaki ág; Péc nem, 1. tábla: zalai ág.

³⁵ Codex Diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. Studio et opera Georgii Fejér. I–XI. Buda, 1829–1844. (a továbbiakban: Fejér) VIII/1. 160–161. = AOKI I. 644. sz.; Vö. még *Kristó Gy.*: i. m. 42, 45.

³⁶ 1308. jún. 17.: A zichi és vásonekeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára. (Szerk. Nagy Imre–Nagy Iván–Véghely Dezső et alii.) I–XII. Pest–Bp., 1871–1931. (a továbbiakban: Zichy) I. 117–118. = Jakó, CD Trans. II. 34. 41. 83. sz. Szemlék magister minden bizonnyal az 1330–1333-ban említett Szemlaki Szemlék comesszel azonos (AOKI XIV. 456, 492, XV. 285, XVII. 241. sz.), így *Pucur* birtokot is valahol a Maros alsó folyása mentén, Csanád vagy Arad vármegyékben kereshetjük, amelyek ezidőtájt Kán nb. László fennhatósága alatt álltak.

esetleg valamely déli bánóság ura, élete vége fele pedig hátszegi ispán; (4.) birtokai eddigi ismereteink szerint a Zemplén megyei Kersen, később a veszprém megyei Horhi, illetve az egyelőre ismeretlen elhelyezkedésű Pucur föld. A birtoklástörténeti adatok nem szolgáltatnak semmilyen támpontot, így a továbbiakban a névazonosság és a betöltött tisztségek alapján próbálom azonosítani Csete Lőrincet. Halálának időpontja némely lehetséges azonosítás kizárását teszi lehetővé.

Karácsonyi János szerint Csete Lőrinc azonos a több oklevélben megjelenő Lőrinc vajdával. Ennek a feltételezésnek ellentmond azonban az említett, Károly király és Rudolf osztrák herceg közötti egyezmény. Ezen dokumentum tanúi között Lőrinc magister fia: Lőkös, akiről máshonnan tudjuk, hogy a Csetének mondott Lőrinc fia, előbb szerepel, mint Lőrinc vajda, és nincs semmilyen utalás a kettő rokonságára.³⁷ A kisebb jelentőségű tanú az előkelőbb élé és a fiúnak az apa elé való helyezése véleményem szerint egyedülálló lenne a magyar oklevelek sorában. Az Igmánd nb. Lőrincel való azonosítás ugyanilyen problémás, hiszen róla tudjuk, hogy egy lánya és egy Miklós nevű fia volt,³⁸ míg Csete Lőrinc egyetlen ismert utódja, aki bizonyosan megérte a férfikort a már említett Lőkös volt.

Csete Lőrinc és Bána nb. Cseszneki Lőrinc azonosítása mellett nem szól semmilyen jelentősebb érv: egyetlen alapja lenne az, hogy mind Lőkös, mind Cseszneki Lőrinc részt vettek Buda 1302. évi ostromában. Közvetett érvek szólnak azonban az azonosítás ellen is: Cseszneki Lőrinc 1296-ban III. Andrással szembeni hűtlenségéért elveszítette Visk földjét, márpedig Csete Lőrincről a fentiekben láttuk, hogy III. András egyik kedvelt embere volt. Ezt az elképzelést csak erősíti a Kán nb. Lászlóval való rokonsága és a két báró közötti együttműködés. A Bána-nemzetség kutatója, Wertner Mór is kimondatlanul elveti az azonosítást, szerinte Cseszneki Lőrincet 1293 és 1303 között említik, tehát nem rá vonatkozik a már tárgyalt 1308. évi oklevél.³⁹ Az esetleg még szóba jövő Kemény fia: Lőrincet már csak életkora miatt sem tárgyaljuk bővebben: róla nincsenek 1280 utáni információink, így már ekkor valószínűleg halott volt. Kemény fia: Lőrinc utódai Miklós és Kemény, így ez az adat sem egyeztető össze Csete Lőrinc felvázolt portréjával.⁴⁰

Csete Lőrincet azonosították Lőrinc erdélyi vajda fiával és az 1272-ben, illetve 1291-ben említett krassói és kevei ispánnal, aki előbb a pohárnokmesteri (1272–1274), majd a szörényi báni (1279, 1291) hivatalt is betöltötte. Engel Pál szerint a Lőrinc vajda fiával való azonosítás egyik fő érve az Illyéd várával való kapcsolata: Lőrinc erdélyi vajda Illyédről keltetett egy oklevelet,⁴¹ az ő fia szörényi banként 1279-ben Krassó megyében szerzett birtokokat.⁴² Négy évvel Kán nb. László vajda 1308. évi oklevele után, amely néhaiként említi Csete Lőrincet és Lőkös nevű fiát, Károly király a krassói vár

tartozékait, Matételkét, Pátrigot és Oroszit mint örökös nélkül elhunyt emberek birtokait eladományozta.⁴³ A tatárok ellen 1291-ben királyi hadat vezető Csete Lőrinc valószínűleg valamely déli bánóság élén állhatott, így tehát indokoltnak látszik az a feltételezés, amely szerint Csete Lőrinc azonos a szörényi bán, kevei és krassói ispán Lőrinc vajda fia: Lőrincel. Viorel Achim szerint a szörényi bánóság összekapcsolása a két vármegye igazgatásával azzal magyarázható, hogy az Árpád-kor végén a tatár támadások miatt részben vagy egészen elveszett déli bánóságok nem biztosítottak többé jelentős jövedelmet, így tehát nem látszik valószínűnek, hogy 1279 és 1291 között személycsere történt volna az elértéktelenedett bánóság élén.⁴⁴

Itt meg kell azonban jegyezni, hogy Lőrinc vajdának és azonos nevű fiának a Kán nemzetséghez való tartozása kérdéses. Az Engel-féle genealógiából sajnos kimaradt a Kán nemzetség fő ága,⁴⁵ így csak sejteni lehet, hogy a neves középkorkutató László vajda már említett oklevele alapján sorolta a két Lőrincet a Kán nemzetségbe. A vajdával való rokonság azonban nem jelenti szükségszerűen az azonos nemzetséghez való tartozást, erre Wertner Mór már a múlt század elején felhívta a figyelmet. Szerinte az apa *proximus* megnevezése sógorságot jelent, az idősebb Lőrinc tehát egy Kán nembeli leányt vehetett feleségül, míg a fiú *frater*-ként már a vajda vérrokonának számít.⁴⁶ A *proximus* jelentéstartalmának tisztázásához további nyelvészeti kutatások szükségesek, ami pedig a *frater* illeti, ma már tudjuk, hogy ez a szó bármilyen fokú rokonságot vagy egyszerűen szövetségést is jelölhetett.⁴⁷ Lőrinc vajda fia és Csete Lőrinc azonosságára további közvetett adattal is rendelkezünk: a már sokszor említett Kán nb. László-féle oklevél említést tesz a familiáris Szemlék magisternek adományozott, egyelőre azonosítatlan *Pucur* földről. Szemlékről tudni lehet azonban, hogy Csanád megyében, tehát Lőrinc néhai vajda uralmi területéhez közel volt birtokos. Csetének mondott Lőrinc további ismert familiárisai, *Itemus comes* és testvérei, *Kwsa* és Demeter az Arad megyei Hodosmonostor birtokosai voltak.⁴⁸ A 13. század végi bárókról ismeretes, hogy familiájukba fogadták, esetleg kényszerítették a szomszédos kisebb birtokosokat és ezáltal növelték saját territoriumukat, így a két familiáris temesközi származása érvként szolgálhat Csete Lőrinc és Lőrinc vajda hasonló nevű fia azonosításához.

Lőrinc vajda fia: Lőrinc azonos lehet továbbá az 1285. évi tárnokmester és sárosi ispán Lőrincel. A Sáros megyében birtokos Talpasnak mondott Tamás, Lőrinc fia: Lőrinc, tehát minden bizonnyal a sárosi ispán és tárnokmester Lőrinc familiárisa 1286-ban és 1288-ban privilégiumot kapott IV. László királytól. Az első oklevél kibocsátásának helye Keve, azaz Lőrinc vajda fia: Lőrinc egyik ispánságának központja.

³⁷ DL 91549 = AOkl III. 418. sz.

³⁷ Fejér VIII/1. 160–161 = AOkl I. 644. sz.

³⁸ AOkl I. 361. sz.

³⁹ Wertner Mór: Újabb nemzetségi kutatások. *Turul*, 22 (1904) 35.

⁴⁰ Wertner Mór: Kemény fia Lőrinc nádor és utódai. *Századok*, 26 (1892) 46–47.

⁴¹ DF 244679 = Jakó, CD Trans. I. 208 sz.

⁴² DL 42089 = Reg. Arp. 2832 sz.

⁴³ DL 91549 = AOkl III. 418. sz.

⁴⁴ Ld. V. Achim i.m. 246–247.; 1291 őszén a tatárok szövetségese tartózkodik a szörényi bánóság területén, ami annak jele, hogy ekkor már a tatárok uralják a térséget; ugyanezt erősítik meg a mongol források is.

⁴⁵ Ld. Engel: Genealógia.

⁴⁶ Wertner Mór: Újabb nemzetségi kutatások. A Kán-nemzetség erdélyi vagy vajdai ága. *Turul*, 26 (1908) 122–129.

⁴⁷ Lexicon latinitatis medii aevi Hungariae. A Magyarországi középkori latinság szótára. (Ad edendum praeparavit Ivan Boronkai–Ibolya Bellus–Kornél Szovák.) I–V. köt. Bp., 1987–1999. I. 153.

⁴⁸ Reg. Arp. II/4. 3951 sz.

Ezek alapján elképzelhető, hogy Talpasnak mondott Tamás mind Lőrinc krassói és kevei ispán, mind Lőrinc tárnokmester és sárosi ispán familiárisa volt, más szóval a két Lőrinc nevű méltóságviselő tulajdonképpen egyetlen személyt takarhat. Ha ehhez még hozzávesszük az 1282-re keltezett hamisítványt, amely Csete Lőrincet tárnokmesterként említi, nem látszik túl merésznek az a következtetés, hogy 1285-ben ő volt a tárnokmester és ugyanakkor ő igazgatta – familiárisai segítségével – a kevei, krassói és sárosi ispánságokat. A Talpasnak mondott Tamásra vonatkozó oklevél további információkkal gazdagítja Lőrinc fia: Lőrinc életrajzát. Tamás lehetett Lőrinc egyik legjelentősebb familiárisa, amint ezt két falura kiterjedő birtoka és hadi tettei jelzik: a hód-tavi csatában, a királyságból menekülő kunok megállításában és IV. László király II. Leszek krakkói herceg megsegítésére indított hadjáratában szerzett érdemeket. Utóbbi, 1285. évi hadjárat során Talpasnak mondott Tamás fogságba ejtett egy lengyel nemest, akiért ura igen tekintélyes, 2000 márkára rugó váltságdíjat kapott. Az imént felvázolt azonosítás ellen szólhat az, hogy 1288. évi oklevelünk nem említi Lőrinc krassói és kevei ispánságát, illetve Sáros megye igen távol fekszik Lőrinc vajda fiának hatalmi övezetétől (bár tudjuk azt, hogy Csete Lőrincnek Veszprémben is, Zemplénben is voltak birtokai). Ezek fényében a két méltóságviselő azonossága egyelőre hipotetikus, az is lehetséges, hogy IV. László király idején két Lőrinc nevű személy is viselte – különböző időpontokban – a tárnokmesteri hivatalt.⁴⁹

Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke – mint említettem – Aba nembelinek határozta meg Lőrinc vajdát és fiát. Ez helytállóan is látszik, ha arra gondolunk, hogy az 1279. évi tárnokmester (azt láttuk már, hogy Csete Lőrinc ezidőtájt betöltötte ezt a hivatalt) egy birtokcsere során lemondott az Abaúj megyei Gagyról és Erdőfalváról,⁵⁰ amelyek – akárcsak a vármegye legnagyobb része – az Aba nemzetség birtokai voltak. Mindenesetre meg kell jegyeznünk, hogy az erdélyi vajda és fia nem azonosak az Aba nemzetség nyéki/ atyinaí ágához tartozó Lőrinccekkel. Míg Lőrinc vajda 1270-ben már minden bizonnyal halott, Nyéki Lőrincet 1277-ben még élőként említik; míg Soproninak mondott Aba nb. Lőrinc még élt 1317-ben, Csete Lőrinc legkésőbb 1308-ban, mint láttuk, már halott volt.⁵¹ Ezzel azonban nem zártuk ki Csetének mondott Lőrinc Aba nembeliségét, amelynek még egy – igaz, meglehetősen bizonytalan – nyoma van a bemutatott forrásokban. Csete Lőrinc a Borsa nembeli előkelők és Aba nembeli Amadé társaságában tanúsítja Divék nb. Ratold fiának szavahihetőségét: nem kizárt, hogy a Borsa és az Aba nemzetségek vállaltak közösen felelősséget az említett nemesért.

Következésképpen a korban országos méltóságot betöltő Lőrincek közül a néhai vajda fia a legközelebbinek tűnik az Erdélyben jelentős szerepet betöltő Csete Lőrinchez. Jelenlegi

⁴⁹ Biztos adattal rendelkezünk arról, hogy a 13. század 70-es éveiben két különböző Lőrinc nevű személy viselte a szörényi báni méltóságot, ld. *Zsoldos A.*: i. m. 50.

⁵⁰ HO VI. 248.

⁵¹ Engel: Genealógia, Aba-nem 3. Atyinaí-Gagyí ág, 1. tábla: Atyinaí; Wertner Mór: Két Lőrincz nevű erdélyi vajda. *Erdélyi Múzeum*, 20 (1894) 499.

ismereteink szerint ez a minden kétséget kizáróan nem bizonyítható azonosítás látszik a legvalószínűbbnek. Ha ezt elfogadjuk, akkor Csete Lőrinc életrajza számos adattal gazdagodik és rekonstruálhatjuk birtokainak egy részét is. Politikai pályafutásának első ismert adata 1272-ből származik, ekkor bihari ispánként, néhány hónappal később pohárnokmesterként és kevei, illetve krassói ispánként jelenik meg, 1279 és 1291 között szörényi bán, az 1270-es évek második fele és 1285 (?) között megszakításokkal tárnokmester, esetleg sárosi ispán lehetett, 1300-ban pedig hátszegi ispán. 1302-ben Lőkös nevű fiának önálló politikai szereplése arra enged következtetni, hogy Csete Lőrinc ebben az évben már halott lehetett, mindenesetre 1308-ban Csete Lőrinc sem, fia sem élt már.

Eddigi ismereteink szerint a család legtekintélyesebb uradalma Krassó vármegyében, Illyéd vára körül feküdt. A már említett Mátételke, Pátrig és Oroszi mellé Lőrinc szörényi bán IV. László királytól megkapta a krassói ispánságban fekvő Keresszeg és Vaja birtokokat.⁵² Lőrinc erdélyi vajda IV. Béla királytól kapta a Doboka vármegyei Árokajla, Sófalva, Szeretfalva, Kendtelek és Magyaros nevű birtokokat és a Szolnok megyében fekvő Szészárma és Középfalvát.⁵³ Lőrinc vajda fia, Lőrinc szörényi bán 1279-ben eladta Kendtelek birtokot szomszédjának és rokonának 150 márká finom ezüstért.⁵⁴ Az igen magas ár arra enged következtetni, hogy az összes, egy uradalomba szervezett Doboka megyei birtoka képezte az adásvétel tárgyát. Mindenesetre, 1291–1292 körül már egyik Doboka vármegyei birtoka sem volt meg, hiszen ekkor egykori vásárlójának, Radnai Brendulinus fia: Hench ispánnak utódai osztoztak rajtuk.⁵⁵ Ezekon kívül Lőrinc vajda utódai birtokolták a Zemplén megyei Kersent, amit a Veszprém megyei Horhira cseréltek, illetve változó sikerrel pereskedtek a futaki rév birtoklásáért.⁵⁶ Csete Lőrinc és Lőkös annyira gazdagok voltak, hogy a kor legnagyobbjaihoz hasonlóan hű familiárisaikat birtokadományban tudták részesíteni: Pucur földjüket Szemlék magisternek adományozták.⁵⁷ További kutatások szükségesek annak megállapításához, hogy létezett-e valamilyen kapcsolat Illyéd 13. század végi birtokosai és a 14. század elejétől említett román kerület létrejötté között.⁵⁸ Györffy György szerint ugyanis a 13. század második felétől a váruradalmak kialakulásával párhuzamosan indult Krassó vármegye románokkal való betelepítése.⁵⁹

*

⁵² HO VIII. 189. = Reg. Arp. II/2–3. 2832. sz.

⁵³ Jakó, CD Trans. I. 194. sz.

⁵⁴ Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen. I–VII. (Hrsg. Franz Zimmermann–Carl Werner–Gustav Gündisch) Köln. 1892–1991. (a továbbiakban: UB) I. 136–137. = Jakó, CD Trans. I. 366 sz.

⁵⁵ UB I. 203–204. = Jakó, CD Trans. I. 500. sz; Vö. Györffy György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. I–IV. Bp., 1963–1998. II. 59., 75.

⁵⁶ Árpád-kori új okmánytár. Codex diplomaticus Arpadianus continuatus (Közzé teszi Wenzel Gusztáv.) Pest, 1860–1874. (a továbbiakban: ÁÚO) VIII. kötet 294–295. = Reg. Arp. II/1. 1912. sz.

⁵⁷ Jakó, CD Trans. II. 34, 41. sz.

⁵⁸ Az illyédi kerülethez ld. *Dumitru Teicu*: Districtul medieval Ilidia. In: *Istoria ca datorie. Omagiu academicianului Ioan-Aurel Pop la implinirea vârstei de 60 de ani.* (Coord. Ioan Bolovan–Ovidiu Ghitta) Cluj-Napoca, 2015. 441–449.

⁵⁹ Györffy Gy.: i. m. III. 447.

A két oklevél kiadója tehát VIII. Bonifác, kiadásuk dátuma pedig 1300. április 1. Azonos napon való kiadásuk és a két alperes, Kán nb. László és Csete Lőrinc rokonsága arra enged következtetni, hogy a hátszegi ispán a vajda tudtával, esetleg kifejezett utasítására akadályozta az erdélyi egyháznak járó tizedek beszedését. A per további folyását tükröző oklevelek nem maradtak fenn, mindenesetre a püspök és a vajda kibékülését jelzi az az 1306. évi oklevél, amelyben Monoszló nb. Péter megtagadta Kán nb. László kiközösítését, arra hivatkozva, hogy utóbbi az ő rokona.⁶⁰

A vajda és az egyházi intézmények közötti konfliktus valódisága mellett sem lehet elfogadni Kán nb. László erdélyi vajda és Monoszló nb. Péter püspök folyamatos rivalizálásának elméletét. Mindketten támogatták III. András uralmát, egymás rokonait fontos méltóságok betöltésében segítették, együttműködésükről tudtak a szebeni szászok is, akik 1309-ben azzal vádolták a püspököt, hogy közreműködött Ottó ellenkirály elfogatásában. A vajda állítólagos cinkosa a püspöki hatalom átvételében, János küüllői főesperes a későbbiekben is a Monoszló nembeliek örökösének bizalmi embere volt. A következő püspökről, Benedek domonkos perjelről pedig tudjuk azt, hogy elnyerte a vajda és a püspök bizalmát egyaránt.⁶¹ Az itt tárgyalt oklevelek azonban rámutatnak arra, hogy a politikai együttműködés nem vetett gátat a gazdasági érdekeknek, így arra is sor került, hogy az amúgy szövetséges és minden bizonnyal rokon vajda és püspök rövidebb időre konfliktusba kerülhettek a káptalan jogainak megsértése miatt.

A konfliktus egyik forrása valószínűleg a vajda és a káptalan gazdasági ellentéte volt. A hunyadi főesperesség tizedei ugyanis a 13. század második felétől a káptalan birtokában voltak.⁶² Néhány évvel korábban, 1296-ban a káptalan és a vajda III. András előtt pereskedtek Egerd, Buzd és Bogát birtokokért. Ugyanezen évben egyezés jött létre a két fél között, amely értelmében a vajda más, egyenlő nagyságú birtokokkal kárpótolja majd a káptalant a három faluért.⁶³ Az 1299. évre datált, de csak 15. századi átírásból fennmaradt káptalani határjárások szerint azonban ebben az évben Buzd még mindig a káptalan birtokában volt (és a középkor folyamán végig ott is maradt), tehát a csere nem valósult meg maradéktalanul.⁶⁴ További információk híján nem tudjuk sem bizonyítani, sem kizárni a két konfliktus közötti összefüggést. A vajda és a káptalan közötti nézeteltérések csúcspontját az 1308. évi eleji püspökválasztás képezte, amely során Kán nb. László saját fiát kényszerrel megválasztatta a püspöki székre, megfosztva ezzel a káptalan érdekeinek legfőbb védelmezőjétől.⁶⁵

Az egyház és vajda közötti nézeteltérés létrejöttéhez hozzájárulhatott az erdélyi periféria frissen telepített egyházközségei tizedeinek tisztázatlan jogi státusza. Hunyad és Hátszeg esete ugyanis nem egyedülálló ebben a korban. Néhány évvel korábban az erdélyi püspöknek Borsa nb. Kopasszal szemben kellett a királyi bíróság előtt megvédenie ugoccai tizedjogát, amelyet előzőleg Kopasz IV. László királytól kapott adományul.⁶⁶ Ezek alapján úgy tűnik, hogy az új plébániák tizedeire nem csak a püspökök, hanem a világi bárók is komoly eséllyel pályáztak. A tized kisajátításának jogcíme az adott terület birtoklása, királyi adomány, esetleg egy helyi illetékességű méltóság (vajdaság, ispánság) viselése lehetett. Az világos, hogy ebben a korban már a püspökök szerint is lehetséges volt az, hogy egy világi beszedje a maga részére az egyháznak járó tizedeket, amennyiben megfelelő bért fizet érte, vagy más módon kárpótolja az egyházi tizedbirtokost.⁶⁷ Csupán az adományozás mikéntje képezte vita tárgyát. Az egyházjogban igen jártas Monoszló nb. Péter püspök ugyanis csak azt kifogásolta az ugoccai tized eladományozása kapcsán, hogy a király semmit sem adott cserébe az erdélyi egyháznak. Ugyanez a püspök rokonának, Kökényesradnót nb. Mikód bánnak egy birtokcsere részeként átengedte birtokai azévi tizedét, kivéve a főesperesnek és a papoknak járó részeket.⁶⁸ A csere révén a püspök megszerezte a termékeny földű Lónát, ezáltal újabb lépést tett Kolozs megyei birtoktömbjének kialakításában.⁶⁹ Úgy tűnik tehát, hogy a 13. század végén az egyházi tized eladományozása a püspökök szempontjából is elfogadható volt, de csak abban az esetben, ha cserébe valamilyen nagyobb jövedelemmel gyarapíthatták a vezetőségük alatt álló intézményeket.

A fenti adatok kiegészítik Kán nembeli László erdélyi vajda személyi és gazdasági politikájáról szóló ismereteinket. Fontosnak tartotta, hogy dévai székhelyéhez közel eső hátszegi várába megbízható emberét, esetleg távoli rokonát, Csete Lőrincet helyezze. Magának Csete Lőrincnek az életrajza is bővült egy információval, és remélem, hogy ezáltal valamivel jobban megismerhettük az utolsó Árpádok korának egyik jelentős szereplőjét.

A Csete Lőrincre vonatkozó oklevél további jelentőségét adja a Hátszegre, a régió egyik fontos központjára vonatkozó adat. A hátszegi ispánság a 14. század második évtizedében is létezett, e méltóság betöltője, Szécsi Miklós (1317) fontos szerepet játszott Kán nb. László fiainak legyőzésében.⁷⁰ A hátszegi plébánia a 14. század első felében minden bizonnyal a hunyadi főesperesség legjelentősebb plébániája volt, a pápai tizedjegyzékek szerint 1332-ben és 1333-ban

⁶⁰ Jakó, CD Trans. II. 54–55. sz.

⁶¹ Kovács Mihai: „Semper meliora prospiciuntur et utiliora attenduntur”. Monoszló nb. Péter erdélyi püspök társadalmi és politikai kapcsolatai. *Erdélyi Múzeum*, 77 (2015) 8–9.

⁶² Hegyi Géza: Erdélyi püspökség a középkorban = <http://lexikon.adatbank.ro/tematikus/szocikk.php?id=72> (utolsó letöltés: 2015.02.17).

⁶³ Jakó, CD Trans. I. 542., 543., 546. sz.

⁶⁴ Uo. I. 589/7. sz. Vö. Jakó, CD Trans. II. 898., 975., 1029.; III. 474.; IV. 310., 317., 329., 349., 357., 534–535., 636., 644., 843., 864., 877. sz.; 1505: DL 31161.

⁶⁵ Mon. Vat. I/2. 154–177., illetve p. LXXXVIII–XC (Pór Antal); *Temesváry János*: Erdély középkori püspökei. Cluj-Kolozsvár, 1922. 112–114;

⁶⁶ UB I. 145 = Reg. Arp. II/4. 3509. sz.

⁶⁷ Ld. Mállyusz Elemér: Az egyházi tizedkizsákmányolás. In: Tanulmányok a parasztság történetéhez Magyarországon a 14. században. (Szerk. Székely György.) Bp., 1953. 320–333.

⁶⁸ UB I. 209–210. = Jakó, CD Trans. I. 566. sz.

⁶⁹ Ld. *Jakó Zsigmond*: Az erdélyi püspökség középkori birtokairól. In: Erdély a keresztény magyar királyságban. Tanulmányok. (Erdélyi Tudományos Füzetek 231.) Kolozsvár, 2001. 105–115.

⁷⁰ DL 100035. = Jakó, CD Trans. II. 281. sz.

– a főesperességben egyedülálló módon – a plébánosnak leg-
alább egy káplánja volt.⁷¹

A két oklevél bemutatása révén bizonyosságot nyertünk
egy már ismert 18. századi másolat hitelességéről, Árpád-
kori okleveleink tára pedig egy eddig ismeretlen darabbal
gazdagodott.

FÜGGELÉK

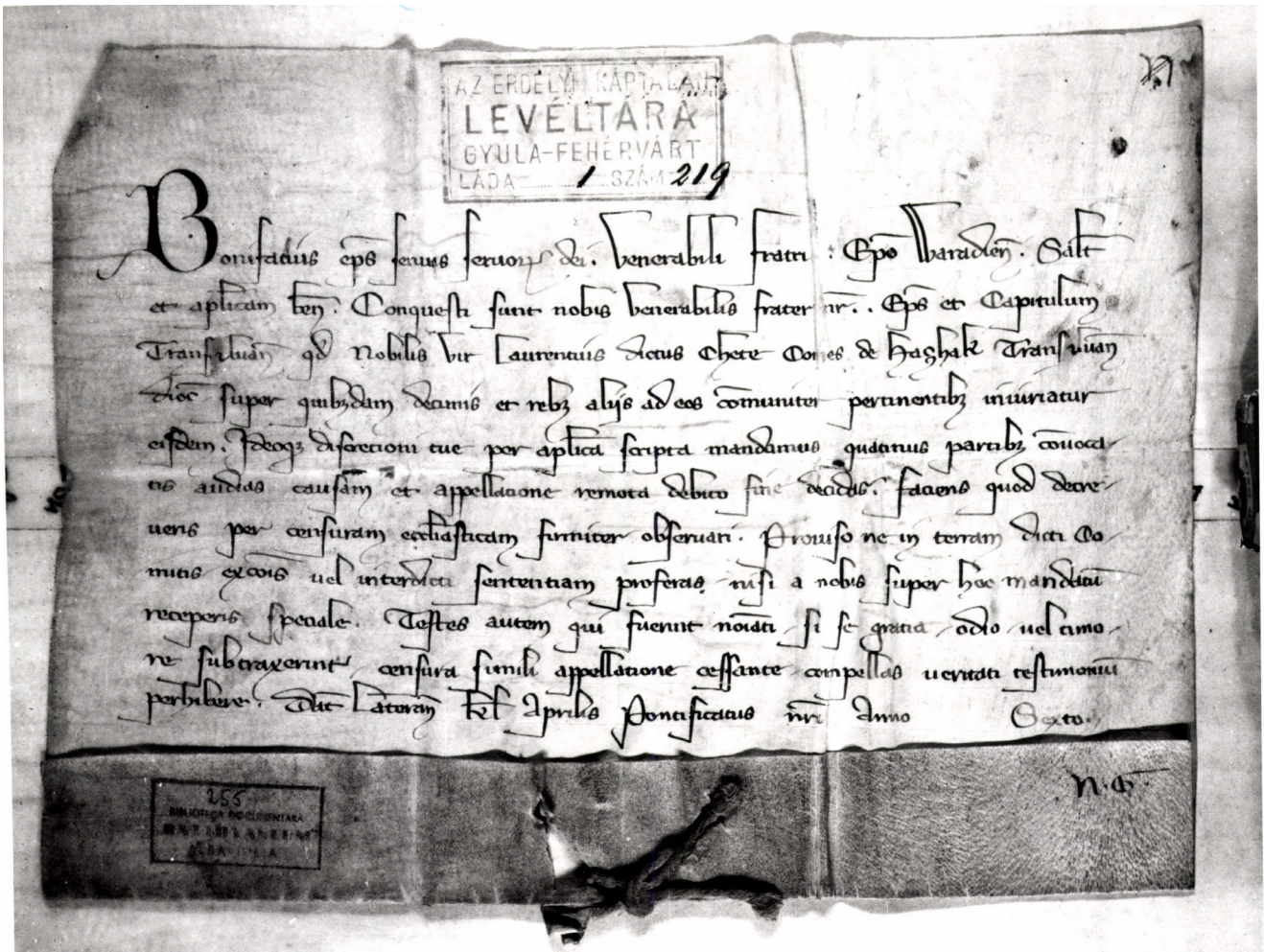
Az oklevél szövege

Laterán, [1300.] április 1., – [VIII.] Bonifác pápa utasítja a váradi
püspököt, hogy az erdélyi püspök és káptalana panaszára Csete
Lőrinc hátszegi ispán ellenében bizonyos tizedek ügyében tartson
vizsgálatot, majd hozzon döntést.

Eredeti, hártyán, függőpecsét zsinórával, az erdélyi káptalan ml-
tan, lad. II. nr. 54 (DF 277428.). Regesztza: ErdKLT 219. sz. – ZsOkI I.
3907. sz. (mindkettő hibás, 1395. április 1-jei keltezéssel).

Bonifacius episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri
episcopo Waradiensi salutem et apostolicam benedictionem.
Conquesti sunt nobis venerabilis frater noster episcopus et
capitulum Transilvanenses, quod nobilis vir Laurentius dictus
Chete comes de Hazhak, Transilvanensis diocesis, super quibusdam
decimis et rebus aliis ad eos communiter pertinentibus iniuriatur
eisdem. Ideoque discretioni tue per apostolica scripta mandamus,
quatenus partibus convocatis audias causam, et apellatione
remota debito fine decidas, faciens quod decreveris per censuram
ecclesiasticam firmiter observari, proviso ne in terram dicti comitis
excommunicationis vel interdicti sententiam proferas, nisi a nobis
super hoc mandatum receperis speciale. Testes autem, qui fuerint
nominati, si se gratia, odio vel timore subtraxerint, censura simili
apellatione cessante compellas veritati testimonium perhibere.
Datum Laterani, Kalendis Aprilis, pontificatus nostri anno sexto.

A plicán, egykorú kéz írásával: N. G. Hátlapján, egykorú kéz írásá-
val: Guido de Lipi (Ripe?) facta.

⁷¹ Mon. Vat. I/1. 94., 107., 112. = Jakó, CD Trans. II. 1103–1104. sz.